

HARP
SANAT

Cumhuriyet'in Efeleri

Şahin Efe Yılmaz

Harp Sanat©

www.harpsanat.com

harpsanat@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

İşletme Koordinatörü: Muhammed Yurt

Yayın Yönetmeni: Murat Şerefoglu

Son Okuma: Murat Şerefoglu

Editör: Ahmet Güler

Mizanpaj Tasarım: Emir Tali

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

1. Basım, İstanbul, Haziran 2025

ISBN: 978-625-9726-88-5

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

Harp Sanat Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir.

CUMHURİYET'İN EFELERİ

Şahin Efe Yılmaz

İÇİNDEKİLER

Harp Sanat Yayınevinin Yayın Esasları.....	7
ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13
ZEYBEKLİK VE EFELER.....	13
ZEYBEKLİK GELENEĞİ VE EFELİK TÖRESİ HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME	29
15 MAYIS 1919: İZMİR'İN İŞGALİ	50
EFE MÜFREZELERİNİN TEŞKİLATLANMA SÜRECİ	67
27 MAYIS 1919: AYDIN'IN İŞGALİ.....	77
16 HAZİRAN 1919:	89
MALGAÇ/MALKOÇ KÖPRÜSÜ BASKINI	89
28 HAZİRAN 1919: AYDIN TAARRUZU.....	107
ZAFERE GİDEN YOL.....	125
ERZURUM KONGRESİ	125
ERZURUM KONGRESİ ESNASINDA AYDIN CEPHESİNDE YAŞANANLAR.....	129
JANDARMA GENEL KOMUTANI ALİ KEMAL PAŞA'NIN NAZİLLİ'DE TUTUKLANMASI	135
KÖŞK KARARGÂHINDAKİ DİĞER GELİŞMELER.....	143
SİVAS KONGRESİ.....	146
REFET PAŞA'NIN NAZİLLİ'YE GELİŞİ VE BİR GARİP OLAY	149
MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ANKARA'YA GELİŞİ VE İÇ İSYANLAR SÜRECİ.....	155
BÜYÜK TAARRUZ'DA EFELER.....	181
ZAFERDEN SONRA EFELER	188
EFELERİN MİLLİ MÜCADELEDEKİ HİZMETLERİNE DOĞRU BİR BAKIŞ AÇISI İLE BAKMAK.....	216
60 İHTİLALİ'NDE EFELER.....	242
ATATÜRK VE ZEYBEK DANSLARI.....	252
ZEYBEKLİK GELENEĞİNİN TÜRK KÜLTÜRÜ İÇERİSİNDEKİ ÖNEMİNİ GÖSTEREN BAZI ÖRNEKLER.....	261
TESPİTLERİMİZ VE ÖNERİLERİMİZ	281
SONUÇ	290
KAYNAKÇA	299
EKLER	325
FOTOĞRAFLAR	337

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Harp Sanat Yayınevi, şanlı Silahlı Kuvvetlerimizde yıllarca görev yapmış olan emekli bir subay tarafından ülkemizdeki askerî tarih çalışmalarına katkı sağlamak için 2021 yılında kurulmuştur. Bilimin ışığını rehber edinen Yayınevimiz, Atatürkçü bir çizgide, bağımsız yayıncılık faaliyetlerinde bulunmayı temel ilke edinmiştir. Yayınevimiz, yayımlayacağı nitelikli eserlerle ülkemizde askerî tarih alanında hissedilen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere toplumların tarihi incelendiğinde askerlikle ilgili hususların siyasi, sosyal ve kültürel alanlara doğrudan veya dolaylı etkilerinden söz edildiği görülmektedir. Bu etkilerin tespit ve değerlendirmesinin, günümüze ve hatta geleceğe bakan yönlerinin ortaya konulmasının fert ve devlet ölçөгündeki gelişime önemli katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilimlerde askerî konulara ağırlık veren çalışmalar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla genel tarih araştırmaları içinde kendine özgü bir anlayışa dönüşerek askerî tarih adı altında toplanan bu alandaki çalışmalar, Batı'da XXI. yüzyılda büyük bir hız kazanmışsa da Türkçe literatürde ne yazık ki henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Karakter ve kültür kodlarımızda var olan askerliğe ve ona dair çalışmalara ivme kazandırılarak bu alandaki eksikliğin nitelikli eserlerle giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi hâlde bu boşluğun akademik olmayan, ideolojik birtakım amaçlarla, bilgi ve belgeye dayanmayan yorumlarla ve popülist eserlerle doldurulması başka sorunları da beraberinde getirecek, ortak tarih bilincinin oluşumuna zarar verebilecektir.

Yayınevi olarak bu bilinçle, imkânlarımız nispetinde faydalı çalışmalar ortaya koymayı arzu ediyoruz. Bu alandaki akademisyen ve yazarlarla koordineli çalışmalar yürüterek akademik, tarafsız ve güvenilir kaynaklardan oluşan yerli ve yabancı nitelikli eserlerle okuru buluşturmak istiyoruz. Kuramsal kaynaklardan edebî eserlere kadar geniş bir yelpazede yapacağımız yayınlarla, askerliği meslek olarak benimseyenlerin yanında askerî tarihe ilgi duyan her-

kese hitap eden akademik ve edebî eserler ile başvuru koleksiyonu oluşturmaya çaba sarf edeceğiz.

Tarihin tozlu raflarında unutulmaya yüz tutmuş, sandıklarında kilitli kalan hatıraların, yazma eserlerin, baskısı tükenmiş kitapların; Yükseköğretim kurumlarında büyük emekler verilerek hazırlandıktan sonra atıl kalan değerli çalışmaların gün yüzüne çıkarılması için atacağımız adımlarla, bu türdeki yayınların ve disiplinler arası müşterek akademik çalışmaların artmasında teşvik edici bir rol üstlenmek istiyoruz.

Askerlik mesleğinin ilgi sahası içinde önemli bir yer tutan yönetim, liderlik, strateji ve organizasyon konularıyla yeni modellere ilham verecek çalışmaları okurla buluşturmayı da hedefliyoruz.

Askerî geleneklerin oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla özellikle tarihe mal olmuş komutan ve stratejistlerin düşünce ve tecrübelerinin sonraki nesillere aktarılmasına hizmet edecek biyografi ve hatıratlarının yanında tenkit ve kritiklerini yayınlamayı amaçlıyoruz.

Harp tarihinin konuları dışında kalan ancak yazarı veya işlediği konu itibarıyla daha çok sosyal tarihin ve edebiyatın alanına giren eserlerin yayınlanmasının da önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Her safhasını akademik bir titizlikle takip edeceğimiz, editörlük çalışmalarına önem vereceğimiz yayınlarımızda Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edeceğiz.

Faydalı olabilmek niyet ve gayretiyle...

Şahin Efe YILMAZ

Anka Enstitüsü Stratejik Araştırmalar Merkezi Eğitim-Düşünce Kuruluşu Bilim ve Danışma Kurulu Üyesi, Ege Bölge Yazarı, aynı zamanda Efelik Ruhu Projesi Genel Yayın Yönetmenidir. Yayımlanmış çalışmaları:

- *Efeşahname*, GMK Yayıncılık, İzmir, 2014
- *Efelik Ruhu*, Gece Yayınları, Ankara, 2016
- *Kuvayımilliye Efeleri*, Uyanış Yayınevi, İstanbul, 2016
- *Nazlı İl*, Uyanış Yayınevi, İstanbul, 2016
- *İlahi Aşk Yolunda Mukaddes Satırlar - Toprak Dede*, Uyanış Yayınevi, İstanbul, 2016
- *Zeybekname*, GMK Yayıncılık, İzmir, 2017
- *Albay Demirci Mehmet Efe*, GMK Yayıncılık, İzmir, 2017
- *Aydın Sancağı ve Efeler*, T.C. Aydın, Efeler Belediyesi Kültür Yayınları: 9, Aydın, 2018
- *Cumhuriyet Efeliği*, Çalış Ofset, İstanbul, 2018
- *Galip Hoca ve Efeler*, Çalış Ofset, İstanbul 2020.

ÖN SÖZ

Bu kitap, Cumhuriyet'in 100. Yılı anısına Millî Mücadele'de görev yapmış zeybeklere ve reisleri olan efelere vefa göstermek, mücadeledeki hizmetlerini doğru bir bakış açısı ile aktararak hatıralarının yaşatılmasını sağlamak ve yeni nesle, okullarda öğretilmeyen bilgilerle yurdun işgalden nasıl ve ne koşullarda kurtarıldığını öğretebilmek niyeti ile hazırlanmıştır.

Kitap içeriğinde, araştırmalarımız esnasında ulaşabildiğimiz bilgilerden, yaptığımız mülakatlarda anlatılan sözlü aktarımlardan ve mevcut kaynaklardan yararlanılmıştır.

Bazı fotoğraflar bir yapay zekâ uygulaması ile renklendirilip netleştirilmiş bazıları ise siyah beyaz hâli ile kitapta yer almıştır. Bunun sebebi uygulamanın bazı fotoğrafları netleştirirken bazılarını istenilen biçimde netleştirememesidir. Öte yandan fotoğraflarda uygulama özelliği nedeniyle küçük oranda renk değişikliği yaşanmıştır. Ancak net olmayan, siyah beyaz ve yüzleri seçilemeyen fotoğrafları aktarmaktansa küçük değişiklikler olsa da düzenlenebilir durumda olan fotoğrafları renklendirip netleştirerek aktarmayı daha faydalı gördük. Çünkü millî kahramanların simalarını gelecek nesle net bir şekilde miras bırakmak istedik. Ayrıca bazı fotoğraflarda yaşanan karışıklığı da bu şekilde önlemeyi amaçladık.

Daha önceki çalışmalarımızı paylaşmak için konferanslar vermemize, kaynak kitap temin etmemize ve mevcut çalışmamızda da araştırmalarımıza herhangi bir şekilde destek olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın kızı Dr. Nilüfer Gürsoy ve Celal Bayar Vakfı'na, Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali'ye, Prof. Dr. Akile Reşide Gürsoy Şatıroğlu'na, E. Müsteşar Ertuğrul Kumcuoğlu'na, Danıştay İdari Savcısı Ahmet Pesen'e, Danıştay 10. Daire Üyesi Ahmet Saraç'a, Aydın (Eski) Valisi Hüseyin Aksoy'a, E. Vali Kayhan Kavas'a, Nazilli Kaymakamı Sedat Sırrı Arısoy'a, Aydın/Yenipazar Belediye Başkanı Mehmet Yüsrân Erden'e, E. Korgeneral Erdoğan Karakuş'a, E. Tuğgeneral Enver Topuz'a, E. Kıdemli Albay Rafet Kağan Aslantaş'a, Nazilli (Eski) Garnizon Komutanı Albay Ekrem Turan'a, Aydın Efeleler Askerlik Şubesi Başkanı Yüzbaşı Murat Genç'e, Prof. Dr. Aysun Sarıbey

Haykırana, Prof. Dr. Caner Işık'a, Prof. Dr. Tuncay Ercan Sepetçiođlu'na, Prof. Dr. Tanju Demir'e, Prof. Dr. Tuncer Baykara'ya, Doç. Dr. Emete Gözüzelli'ye, Doç. Dr. Ferda Zambak'a, Doç. Dr. Tülay Yürekli'ye, Dr. Öğretim Görevlisi Günver Güneş'e, Dr. Öğretim Görevlisi Kemal Ramazan Haykırana, Dr. Öğretim Görevlisi Mehmet Başaran'a, Armağan Ekici'ye, Arzu Aksoy'a, Begüm Cihan'a, Dilşad Bal'a, Elçin Gider'e, Emel Yalın'a, Esra Toker'e, Hacer Öztürk'e, Havva Bilgin Türedi'ye, Miray Kilvan'a, Müjgan Sönmez'e, Nazife Yılmaz'a, Nejla Koçak'a, Server Yalçın'a, Saliha Hilkat Saraç'a, Şirvan Özgöncü'ye, Zeynep Angın Özkan'a, Adem Taşkaya'ya, Ali Mavice'ye, Ali Osman Altın'er'e, Ali Bayraktarođlu'na, Ali İhsan Cebişçi'ye, Alpagut Kürşad Üçer'e, Alper Tunca'ya, Aydın Barlas'a, Ahmet Çelikçevik'e, Atalay Efe Angın'a, Can İnak'a, Caner Kardeşseven'e, Cem Üsküp'e, Cengiz Özgöncü'ye, Cihangir Angın'a, Emrah Kavruk'a, Erdinç Koçak'a, Gazi Erten Acır'a, Ese Angın'a, Eşref Özbağcı'ya, Hüsamettin Ataman'a, İlker Yılmaz'a, İsmail Taşkaya'ya, İzzet Akgün'e, Kamil Aşıkşen'e, Mehmet Sarı'ya, Mehmet Yiğit'e, Mesut Başer'e, Mustafa Akkaya'ya, Mutlu Yılmaz'a, Muammer Taşdelen'e, Nail Topal'a, Ömer Yılmaz'a, Önder Akbaş'a, Ramazan Orpak'a, Rasim Volkan Özalp'e, Salih Demir'e, Samim Ağaça'a, Gazi Serdar Çelensu'ya, Serdar Günay'a, Seçkin Taş'a, Süleyman Angın'a, Şahane Ahmet Yılmaz'a, Zekeriya Taylan'a ve fotoğraf arşiv bilgilerinde isimlerini yazdığımız herkese ayrı ayrı teşekkür ederiz.

Faydalı olması dileğiyle ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, silah arkadaşlarının, Kuvayımilliye Efelerinin, tüm isimsiz kahramanların aziz ruhlarına saygılarımızla...

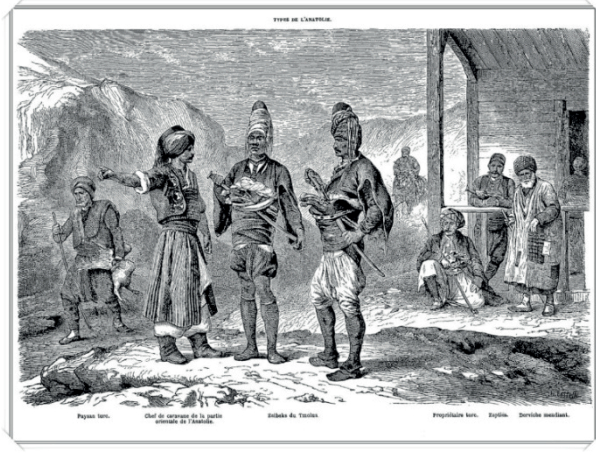
Şahin Efe YILMAZ
Aydın/Nazilli, 2023

GİRİŞ

ZEYBEKLİK VE EFELER

Millî Mücadele döneminde, Kuvayimillîye çatısı altında birleşerek işgal kuvvetlerine karşı direniş gösteren efelerin, yurdun işgalden kurtarılmasında ve dolayısı ile de Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasında büyük hizmetleri olmuştur. Bu sebeple zeybeklik geleneği ve efeler, Türk millî tarihi ile kültürü içerisinde özel bir yere sahiptirler. Kendilerine has töreleri, müzikleri, dansları ve kıyafetleri de Türk halk bilimi için kıymetli bir kültürel hazinedir.

- Fakat zeybeklik geleneğinin ve efelerin tarih sahnesine çıkışları, tarihsel gelişimleri ile dönüşümleri pek çok kaynakta farklı bakış açılarıyla yazılmaktadır. Çünkü geleneğe dair tartışmaları kökten bitirecek kaynaklar henüz tespit edilebilmiş değildir. Dolayısı ile bu konuda araştıran ve yazanlar, ulaşabildikleri kaynakları eserlerinde yorumlamışlar neticede ise kanaatlerini paylaşmışlardır. Bu kanaatler özellikle zeybek kelimesinin kökeni ve Osmanlı tarihçilerinin zeybekler hakkında verdikleri bilgiler üzerinden oluşmuştur. Daha sonra da bazı sorular sorulmuş ve bu soruların cevapları aranmıştır. Genellikle cevapları aranan sorular şunlar olmuştur:
- Zeybeklik geleneğinin Antik Çağ kökleri var mıdır ve bu gelenek hangi milletin kültürüdür?
- Zeybeklik, Orta Asya Türk akıncılık/serdengeçtilik geleneğinin bir devamı mıdır?

Ödemiş Bozdağ'da zeybekler

- Zeybekliğin seymenlik ile bir bağlantısı var mıdır?
- Bu gelenek Türkmenler, Kazaklar, Peçenekler, Kuman/Kıpçaklar ile mi ilgilidir?
- Zeybeklik geleneği Selçuklular ve beylikler döneminde mi başlamıştır? Ya da Selçuklu fetih politikası gereği Çaka Bey, Umur Gazi Bey ve Gazi Menteşe Bey tarafından bir askerî teşkilat olarak mı kurulmuştur?
- Zeybeklik geleneği, Celali İsyanları sonrasında mı ortaya çıkmışlardır?

Bu sorulara cevaplar arayanlardan birisi olan Hüseyin Hilmi Bayındır, Millî Mücadele sonrasında efelerle görüşmüş ve zeybeklik geleneğinin Etrüsk Türklerine ait olduğunu, zeybeklerin de gemici kökenli olduklarını iddia etmiştir.¹

¹ Hüseyin Hilmi Bayındır, *Tarihte Zeğbeklik ve Musikisi*, Aydın İli Antik Kalıntıları Koruma ve Müzeleri Geliştirme Derneği Yayını, Sayı: 1, Taşkın Matbaası, Aydın 1964, ss. 1-26.

93 Harbi için İstanbul'da toplanan zeybekler
(The Illustrated London News: 10 Kasım 1877, s. 460)

Enver Behnan Şapolyo, efelerin kollarına taktıkları pazubentlerin içinde kurşun geçirmez bir muska olduğunu ve bu muskaların içerisindeki yazıların, eski Türklere ait Orhun ve Uygur yazılarına benzediğini aktarmaktadır. Şapolyo, efelerin Oğuz kavmine mensup ve uçlara yerleştirilen gaziler/serdengeçtilerden olduklarını, en eski Türk teşkilatının son kolu olduklarını belirtir. Ayrıca *Aşık Paşazade Tarihi*'ni kaynak göstererek Ahilik Teşkilatı içerisinde oluşturulan Yiğit Teşkilatı ile de bağlantılarının olduğunu ifade eder.²

Mahmut Rağıp Gazimihal, Doğu Türkistan'ın Aksu vilayetine bağlı Kuça şehrinde ve Afganistan'ın Bedehşan vilayetinde zeybek isimli köyler olduğunu söylemektedir.³

² Enver Behnan Şapolyo, "Etnolojik Araştırmalar: Efe, Zeybek, Kızan Yaşayışları ve Adetleri", *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1, Türk Ocakları Yayını, Ankara 1954, ss. 43-55.

³ Mahmut Rağıp Gazimihal, "Türkistan'da Zeybek Kelimesi", *TFA*, IV. Cilt, s. 89, Aralık 1956, s. 1420-1.

93 Harbi için İstanbul'da toplanan zeybeklerin Feriköy'deki kampları
(Arşiv: Le Monde Illustre Paris: 14 Temmuz 1877, s. 21)

Mehmet Serçinlioğlu, Orta Asya Kazak Türklüğünün on altıncı asırda hanlara asi olan göçebelerin meydana getirdiği bir boy olduğunu ve zeybekliğin de Kazaklık gibi haksızlığa ve yolsuzluğa isyanın bir ifadesi; yiğitliğin, Dadaşlığın Batı Anadolu'da Yörükler arasında ortaya çıkmış bir hâli olduğunu aktarmaktadır.⁴

Mehmet Eröz ise Bizans kaynaklarına göre Peçenek Türkleri'nin kıyafetlerinin zeybek kıyafetleri ile aynı olduğunu, Kazaklık ile zeybeklik arasında bir bağ olabileceğini söyler. Ziya Gökalp de zeybekliğin, tahsildar ve zaptiye zulmüne karşı Yörüklerin yiğitçe direniş göstermesi olduğunu belirtir.⁵

Çeşitli kaynaklarda her ne kadar bu ifadeler yazılmış ve günümüze kadar da kaynak olarak kullanılmışsa da hâlen kesin olarak bir kanaat belirtmek mümkün değildir. Selçuklu döneminin Timarlı Sipahi⁶ askerleri ilk zeybekler miydi? Bu da cevabı aranan bir başka soru olmuştur. Ancak tüm bu iddiaları ve kanaatleri ispat edecek herhangi bir belge ya da kaynak şimdi-

⁴ Mehmet Serçinlioğlu, "Zeybeklik ve Zeybekler", *Töre Dergisi*, İstanbul 1972, ss. 13-17.

⁵ Mehmet Eröz, *Millî Kültürümüz ve Meselelerimiz*, Doğuş Yayın ve Dağıtım, İstanbul 1983, ss. 85-87.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, C. 1, Ankara 1988, ss. 30-32.